

PIJPEN ALS KINDERSPEELGOED IV (SLOT)

door Fred Tymstra en Ferrie Kompier

DE SNOEPPIJP

In een vorig artikel werden 2 fluitpijpen beschreven, die ook tot de categorie snoeppijpjes behoren.

Voor de snoeppijpen werden mallen van kleinere rookpijpen en Nicolauspijpen gebruikt b.v. het mandje, schip/anker of een bladmotief (afb.2) maar ook werden speciale modellen gemaakt (afb.6). De pijpjes zijn alle gedecoreerd. Veel voorkomende motieven zijn: mandjes, gezichten (afb.3,4), bloemen (afb.5) en dieren (afb.1,6). Bij de gezichten treffen we indianen en ridders aan en bij de dieren honden, paarden, beren en koeien. Allemaal voorstellingen uit de belevingswereld van het kind. Ze werden gevuld met gesuikerde gepofte rijst of kleine suikerbolletjes. Aangezien er maar weinig snoepjes in het pijpje konden was het snoepen van zeer bescheiden omvang.

De pijpjes werden afgesloten met een metalen dekseltje. De oudere modellen hadden een klapdekseltje. Later kwamen er klemdekseltjes van vertind blik en van aluminium. De allerlaatste deksels werden van geperst karton gemaakt.

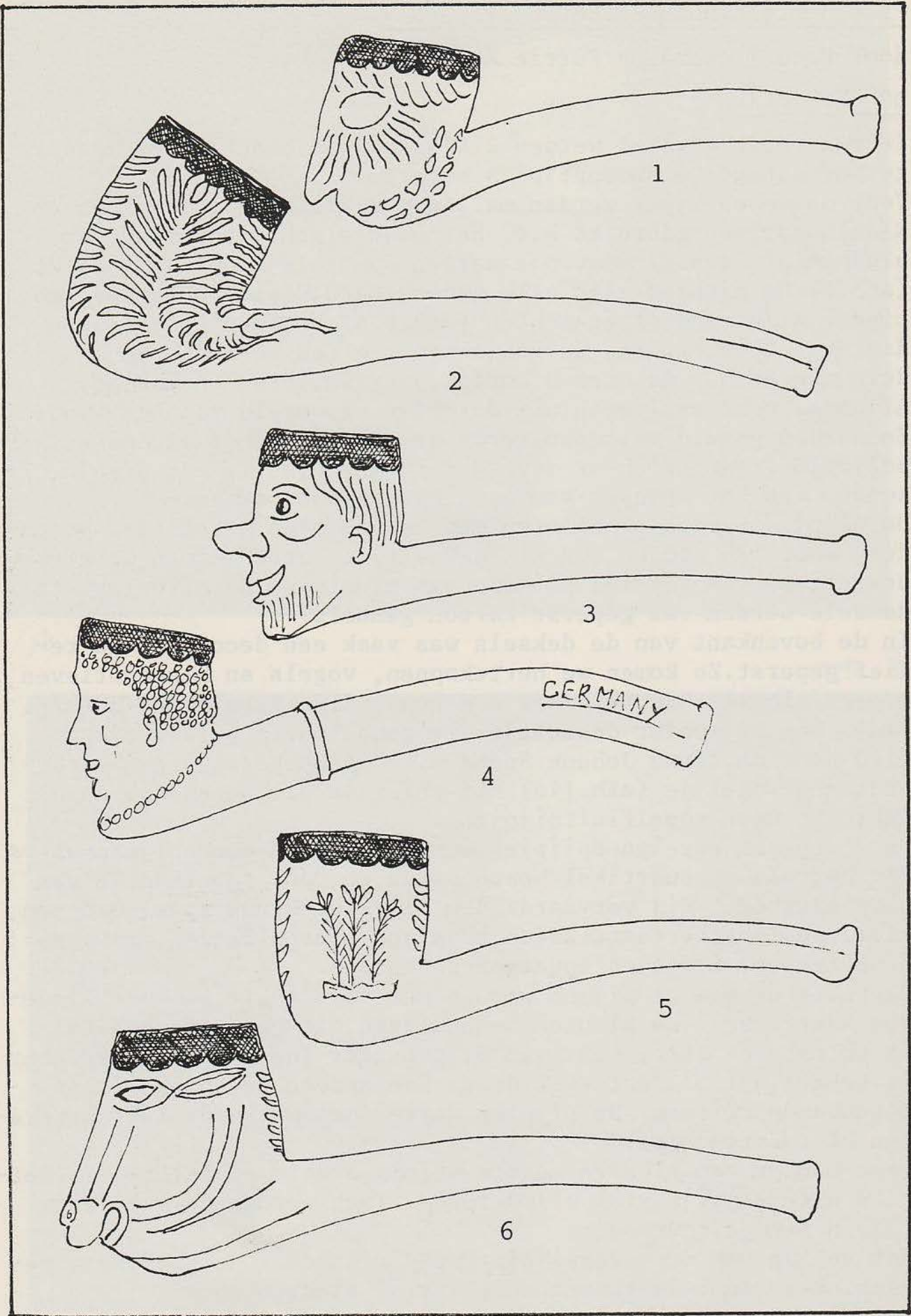
In de bovenkant van de deksels was vaak een decoratie in reliëf geperst. Zo komen we hertekoppen, vogels en bloemmotieven tegen (afb.11a,b,c,f), maar ook eenvoudige versieringen (afb.11d). Een bijzonder dekseltje uit goudkleurig blik vervaardigd door de firma Johann Spang uit Ransbach toont een recht-opstaand vogeltje (afb.11e) Misschien is dit dekseltje ook gebruikt voor vogelfluitpijpjes.

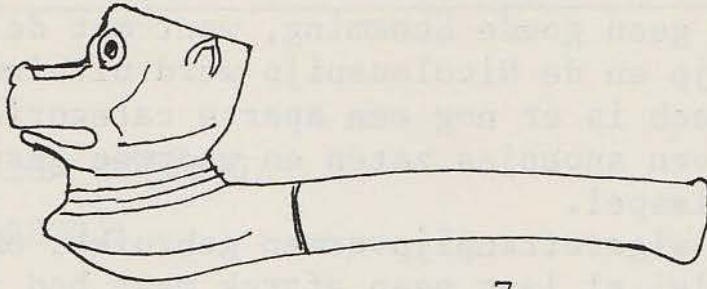
De snoep- en speelgoedpijpjes werden gemaakt door pijpenmakers die het als nevenartikel beschouwden en door fabrikanten van "Spielwaren". Zij vervaardigden allerlei kinderspeelgoed van klei, zoals schertsartikelen, speelgoedbierpulletjes, mens- en dierfiguren, fluitjes spaarpotten enz.

Verreweg de meeste pijpen werden met verf in felle voor kinderen aantrekkelijke kleuren beschilderd. Dit gebeurde meestal in de fabriek zelf, maar van de grossier Theodor Lamp uit Höhr is bekend dat hij dat zelf deed. Een andere techniek is het zogenaamde beitsen. De pijpjes werden met gekleurde inkt bestreken of ondergedompeld.

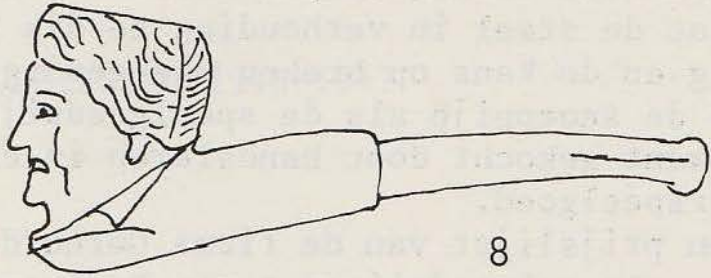
Deze manier van kleuren kostte weinig arbeid en materiaal, hetgeen uit de prijs viel af te lezen. Toch werden de gebeitste pijpen minder gevraagd.

Het vullen van de snoeppijpjes werd niet door de fabrikant gedaan, maar door de tussenhandelaar of eindverkoper.

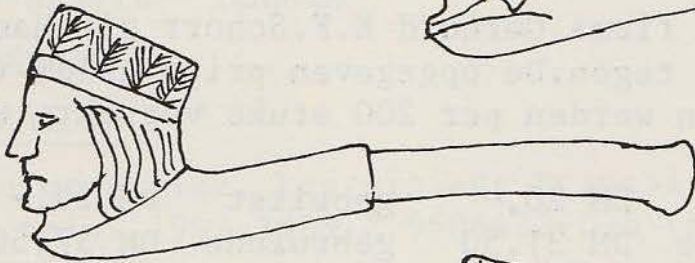

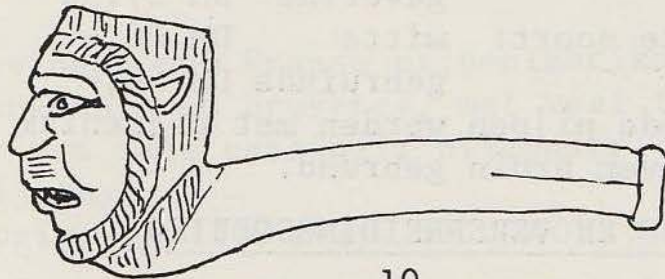
7

8

9

10

a

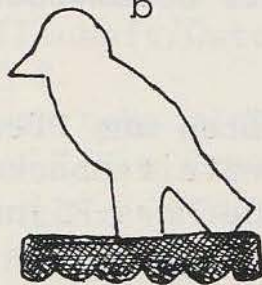
b

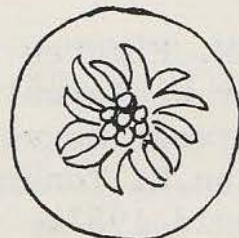
c

d

e

f

afbeelding 11

DE SPEELGOEDPIJP

Eigenlijk is dit geen goede benaming, want met de bellenblaaspijp, de fluitpijp en de Nicolauspijp werd uiteindelijk ook gespeeld. Maar toch is er nog een aparte categorie kleine pijpjes waarin geen snoepjes zaten en waarmee gespeeld werd bij het poppenhuisspel.

Soms werden oude sigarettenpijpvormen gebruikt, omdat de sigarettenpijp van klei al lang geen aftrek meer had (afb.10), maar meestal werden nieuwe modellen ontwikkeld (afb.7,8,9). Doordat de steel in verhouding te dik is waren de pijpjes erg stevig en de kans op breken was gering.

Zowel de snoeppijs als de speelgoedpijs werden bij de pijpenfabrikant gekocht door handelaren in carnavalsartikelen en kinderspeelgoed.

In een prijslijst van de firma Gerhard K.F.Schorr uit Hamburg komen we speelgoedpijpen tegen. De opgegeven prijs geldt voor 1000 stuks. Kleine pijpen werden per 200 stuks verpakt, de grotere per 100.

De kleine soort:	witte	DM 20,-	gebeitst	DM 23,-
	geverfde	DM 31,50	gebruinde	DM 37,50
de grote soort:	witte	DM 26,-	geverfde	DM 37,50
	gebruinde	DM 40,-		

Gebruinde pijpen werden met pijpenlak beschilderd en in een moffeloven bruin gebrand.

DATERING EN VERSPREIDINGSGBIED

De pijpjes werden in hoofdzaak geproduceerd vanaf het laatste kwart van de vorige eeuw tot + 1950, met dien verstande dat vanaf de 20-er jaren er van een geleidelijke teruggang sprake was. Na 1950 werden ze nog op kleine schaal gemaakt, maar snel verdrongen door de plastic pijp.

De produktie was vooral bestemd voor de binnenlandse markt. De pijpjes werden verkocht op kermissen en jaarmarkten. Ook in Nederland komen we speelgoedpijpjes uit het Westerwald tegen, maar hoofdzakelijk als bodemvondst.

BRONNEN

- Kügler, M. Figuren und Flöten aus Pfeifenton - ein Nebenprodukt der Westerwälder Tonpfeifenbäckerei. Mededelingen van de raad voor de volkskunde Maas-Rijn. 1/1985 blz.74-85.
- Freckmann, K. Tönernes - Tabakpfeifen und Spielzeug Rheinland Westerwald 1987.
- Fabriekscorrespondentie van verschillende firma's uit het Westerwald periode 1934-1956. Privé-archief.